

ASIA Poikkeaminen luonnonsuojelulain 39 §:n mukaisesta rauhoitettujen eläinten häiritsemiskiellosta saimaannorpan osalta.

VIREILLETULO 5.11.2015

HAKIJA Saimaan Safarit Oy
Närepolku 4
57220 Savonlinna

HAKEMUS Hakija koordinoi hanketta, jossa kehitetään ammattikalastukseen soveltuvia saimaannorpille turvallisia rysiä. Vaikka rysäkalastukseen on mahdollista kehittää erilaisia estolaitteita estämään hylkeiden sisäänpääsy pyydykseen, voivat hylkeet rysän ympärillä saalistaessaan joko estää kalojen menon pyydykseen tai syödä kaloja ennen niiden menoa pyydykseen. Osana hanketta on tarkoitus testata hyljekarkottimien toimivuutta Saimaalla, jossa niitä ei aiemmin ole testattu.

Hankkeessa on tarkoitus testata norjalaisvalmisteista Lofitech-laitetta ja kotimaista Kantolan ja Rekilän pieneläimille tarkoitettua karkottimesta kehitettävää laitetta. Lofitech-laitetta on käytetty merialuilla, myös Itämerellä, ja Kantolan-Rekilän kehitettävää laitetta Perämerellä. Lofitech-laitteen toimivuudesta on ristiriitaisia tuloksia hallin ja kirjohylkeen osalta.

Äänenvoimakkuudesta, joka aiheuttaa kuulovaurion merinisäkkäille, on vain vähän tutkimustietoa. Maanisäkkäillä tehtyihin havaintoihin perustuen on tehty arvio, että katkonainen, pistemäisestä lähteestä tuleva 195-225 dB:n äänenvoimakkuus voisi aiheuttaa välittömän kuulovaurion merinisäkkäille. Lofitech-karkottimen tuottama äänen voimakkuus on laitteen valmistajan ilmoituksen mukaan 189 dB ja taajuus 10-20 kHz. Kantolan ja Rekilän laitteen taajuusarvoksi on todettu 17 kHz. Laitteissa käytetään yleensä taajuutena 17 kHz, jonka on todettu häiritsevän eläimiä eniten. Mahdollisen kuulovaurion riskiä arvioitaessa on otettava huomioon, että laitteesta lähtevän äänen voimakkuus heikkenee nopeasti etäisyyden kasvaessa. Hakemuksessa viitataan yhteen tutkimukseen, jonka mukaan karkottimen tuottama ääni heikkenee vedessä 6 dB kun etäisyys äänilähteeseen kaksinkertaistuu; etäisyyden kasvaessa yhdestä metristä kahteen metriin äänen voimakkuus heikkenee 6 dB, etäisyyden kasvaessa kahdesta neljään metriin seuraavat 6 dB ja niin edelleen.

Testauksessa käytettävät laitteet ovat jatkuvatoimisia ja lähettävät lyhyitä äänipulssejä epäsäännöllisin väliajoin. Äänipulssien väliaika (5-60 sekuntia) on niin lyhyt, että laitetta lähestyvä norppa havaitsee sen jo kaukaa. Kirjohylkeen on mittausten perusteella todettu kovassa taustamelussakin havaitsevan hyljekaerokkottimen äänen yli kilometrin päästä. Voidaankin olettaa,

että norppayksilö havaitsee karkottimen huomattavasti kauempaa, kuin mikä olisi kuulovaurion riskin aiheuttava etäisyys. Ei ole todennäköistä, että norppa pyrkisi lähestymään karkotinta niin lähelle, että sille aiheutuu epämiellyttävää tunnetta, kipua tai kuulovaurioita.

Laitteita on tarkoitus testata vuosina 2016 ja 2017 avovesiaikana (1.5.-31.10.) kolmen ammattikalastajan rysillä Saimaalla Haukivedellä, Puruvedellä ja Paasivedellä. Ne rysät, joilla karkotinta testataan, valikoituvat rysällä tehtyjen hyljehavaintojen perusteella. Kun norppa havaitaan rysällä tai sen läheisyydessä joko kameravalvonnalla tai kalastajan havaitsemana, asennetaan rysään hyljekarkotin ja vedenalainen valvontakamera rysän nielua tai potkujen aukkoa kuvaamaan. Tehostettua havainnointia jatketaan vähintään kahden viikon ajan sen toteamiseksi, jatkaako hylje vierailujaan rysällä. Mikäli hylje palaa rysälle, koe hyljekarkottimella toistetaan.

Useissa tutkimusartikkeleissa on todettu, että merinisäkkäillä on taipumus tottua karkottimien äänisignaaleihin. Esim. hakemuksen liitteeksi lähetetyssä, Perämerellä vuosina 2013-2014 tehtyjä kokeita koskevassa raportissa todetaan, että vuonna 2007 Lounais-Suomen kalatalouskeskuksen kokeilujen tulosten perusteella on ollut epäilyjä siitä, että hyljeysilöt tottuivat karkottimien ääneen tai välttelivät ääntä uimalla pinnassa. Lisäksi raportissa todetaan olevan mahdollista, että Lofitech-laite on äänenvoimakkuudeltaan jopa liian tehokas hylkeiden karkottamiseen. Poikkeuslupahakemuksen tarkoittamassa testauksessa kuulovaurioriskin välttämiseksi karkottimet käynnistetään ainoastaan silloin, kun havainnoinnin perusteella rysän lähistöllä ei ole norppaa.

Hakija on saanut valtakunnalliselta eläinkoelautakunnalta vastauksen, jonka mukaan kyseessä ei ole sellainen eläinkokeita koskevan lainsäädännön tarkoittama tieteellinen tutkimus- tai opetushanke, johon tarvittaisiin eläinkoelupaa.

LAUSUNNOT

Itä-Suomen yliopisto toteaa lausunnossaan, että häirintälaitteet on kehitetty meriolosuhteisiin, lähinnä hallin ja kirjohylkeen aiheuttamien merkittävien pyydys- ja saalistappioiden ehkäisemiseen. Karkotinlaitteita on käytetty kalanpyydyksissä, kalankasvatustaitoksissa ja jokisuissa. Yliopisto referoi lausunnossaan useita äänen voimakkuuksien vaikutuksia hylkeisiin koskevia tutkimuksia. Yhteenvetona niistä voidaan todeta, että hylkeiden kuulokynnys 15 kHz:n kaistalla on lajista riippuen noin 50-60 dB. 0-10 metrin etäisyydellä laitteesta hylkeet kuulevat äänen 152-121 dB tasoisena. Lähietäisyydellä kuulovaurion riski on suuri. Hyljeysilön oleskelu lähellä ja/tai pitkäaikaisesti laitteen vaikutuspiirissä voi johtaa pysyvään kuulovaurioon. Laitteen ääni voi aiheuttaa tilapäistä kuulon alenemista 10-100 metrin etäisyydellä. Esimerkiksi ihmisille melun kipukynnys on noin 120 dB. Vielä esim. 500 metrin etäisyydellä äänen voimakkuus on noin 135 dB, jonka hylkeet kuulevat noin 85 dB:n tasoisena. Tällä etäisyydellä kuulovaurioriskiä ei ole, mutta se voi aiheuttaa pitempiaikaisena altistuksena hyljeysilöille stressiä. Lisäksi on otettava huomioon tilapäinen kuulonalenema, jonka seurauksena hylkeet eivät

enää kuule laitetta voimakkaana lähietäisyydellä. Siitä syystä hyljeysilöt eivät välttämättä karta laitetta, ja altistuvat suurille äänenpainetasoille. Kuulon vaurioituminen voi haitata norpan selviytymistä ja lisääntymismenestystä.

Tutkimussuunnitelmassa on esitetty, että kuulovaurioriskiä aiotaan välttää sillä, ettei laitetta käynnistetä, jos sen välittämässä läheisyydessä nähdään norppia. Norppa kuitenkin viettää noin 80 % ajastaan sukelluksissa, ja sen läsnäolon havaitseminen on vaikeaa. Lisäksi jää epäselväksi, miten kuulovauriot voitaisiin välttää, jos laite on toiminnassa ilman valvontaa testijakson aikana ja jatkossa, jos nämä automaattisesti toimivat laitteet tulevat ammattikäyttöön.

Yliopiston mielestä tämän kaltaisen tutkimusasetelman tieteellinen toteuttaminen on vaikeaa. Lisäksi hankkeeseen liittyvä tutkimussuunnitelma on liian niukka, eikä siitä voida arvioida tulosten luotettavuutta tai kokeiden kehittämistarpeita.

Eri tutkimusten loppupäätelmät laitteiden toimivuudesta hylkeiden karkottamiseen ovat ristiriitaisia. Laitteilla on pääosin havaittu olevan vain lyhytaikainen karkotusvaikutus, ja osissa tutkimuksia laite on toiminut päinvastoin eli äänestä on muodostunut hylkeille "ruokakello" -tyyppinen ehdollistuminen. Hylkeiden kuuroutuminen vähentää ajan mittaan laitteiden hyötyjä. Suomessa tehdyistä kokeista ainoa julkaisu on Turun ammattikorkeakoulussa valmistunut opinnäytetyö, osaltaan summaa harmaahylkeellä tehdyn karkotinkokeilun tulokset ja kertoo laitteen heikosta soveltuvuudesta käytännön ammattikalastukseen.

Mahdollisten kuulovaurioiden lisäksi laitteet saattavat häätää eläimiä niille tärkeiltä alueilta. Äänikarkottimien kokeiluajankohta sijoittuu norpan kannalta keskeisiin kausiin: vieroitusaikaan, kuuttien levittäytymiseen, yli 1-vuotiaiden karvanvaihto-aikaan ja loppukesän intensiiviseen ruokailu-aikaan.

Laitteet halutaan nyt tuoda pienipiirteiseen järviympäristöön ja uhanalaisen saimaannorpan elinalueelle, kun samaan aikaan sopiva habitaatti pienenee Saimaalla rantarakentamisen ja muun ihmislähtöisen häiriön seurauksena. Lupaviranomaisen ei tulisi poikkeuslupapäätöstä tehdessään arvioida ainoastaan yksittäistä koetta, vaan ennen kaikkea laitteiden ammattimaisen käytön pitkäaikaisia seurauksia norppakannan terveyden ja elinympäristön laadun kannalta.

Lisäksi yliopisto toteaa ihmisen ja hylkeen kuuloalueen olevan melko samanlaisia, mikä edellyttää turvaetäisyyksien huomioon ottaminen myös vesiliikuntaa harrastaviin ihmisiin nähden. Hyljekarkottimet eivät aiheuta merkittäviä vaikutuksia kaloihin, mutta äänet ovat yksittäisissä tutkimuksissa vaikuttaneet lintujen käyttäytymiseen. Yliopiston käsityksen mukaan rysän ulkopuolella tapahtuva kalojen syönti voidaan todennäköisesti estää pyydys-teknisin ratkaisuin.

Metsähallitus toteaa lausunnossaan, että yleisesti tiedetään eläinten totuttavan varsin nopeasti ääntä tuottaviin laitteisiin, jolloin niiden karkottava teho katoaa. On kuitenkin havaittu, että kipua tuottavien laitteiden karkotusvaikutus on kohtuullisen tehokas myös pitkällä aikajänteellä. Hakemuksessa kuvattu laite voi aiheuttaa hyljeyksilöille kipua ja pahimmillaan pysyvän kuulovaurion. Koska korvien kuuloon liittyvät solut eivät uusiudu, on niiden tuhoutumisesta aiheutuva kuulovamma aina pysyvä. Kuuloliiton mukaan ihmisellä kipukynnys on 120 dB ja turvallisuusrajat (vietetty aika tietyssä melutasossa) ovat: 85 db (8h), 100 dB (15 min) ja 115 dB (ei lainkaan).

Saimaannorpan on todettu äänitelevän erityisesti lisääntymisaikana, ja äänitelyllä uskotaan olevan merkitystä niin kumppanin etsimisessä kuin jälkeläisestä huolehdittaessa. Kuulolla on merkitystä myös ympäristön havainnoinnissa ja vaarojen havaitsemisessa. Tästä johtuen mahdollinen kuulon vaurioituminen voi haitata norpan selviytymistä ja lisääntymismenestystä. Saimaan pienipiirteisestä rakenteesta johtuen äänilaitteet voivat vaikuttaa saalistusalueiden ja lepopaikkojen käyttöön. Vaikka koe voi aiheuttaa em. haittoja, olisi suunniteltu karkottimien testaus kuitenkin Metsähallituksen mielestä tarpeen.

Ympäristöministeriön lausunnon mukaan poikkeuslupaharkinnassa on otettava huomioon myös mahdollinen heikentävä vaikutus Natura 2000 –alueisiin. Useat Saimaan alueen Natura 2000 –alueet on osoitettu nimenomaan saimaannorpan suojelua varten. Kyseisen lajin yksilöihin kohdistuvat merkittävät kielteiset vaikutukset, vaikka tapahtuisivatkin näiden alueiden ulkopuolella, olisivat Natura 2000 –verkostoa koskevien säännösten vastaisia. Ympäristöministeriön mielestä muu tyydyttävä ratkaisu olisi karkottimien testaaminen esim. vastavanlaisissa oloissa ja järjestelyin merellä harmaahylkeiden ja itämerennorppien kanssa, jos sellainen jo olemassa olevaa tietoa silmällä pitäen on edes tarpeen tai testauksen tarkoituksena on kokeilla ja kehittää uusia menetelmiä. Tosin merellä testaamiseenkin liittyy reunaehtoja, jotka voivat rajoittaa testaamisen mahdollisuuksia.

Saimaannorppa ei erittäin uhanalaisena lajina sovellu ministeriön mielestä hyljekarkottimien testaamiseen, koska testauksen liittyy monia tuntemattomia riskejä ja epävarmuustekijöitä. Pahimmillaan yksilöille aiheutuvat kuulovammat saattaisivat vaikuttaa jopa lajin suojelutasoon. Tutkimusasetelman osalta ministeriö toteaa mm., että testauksen välillisistä vaikutuksista, kuulovaurioista tai muista vammoista, ei tutkimussuunnitelmaan sisälly minkäänlaista seurantaa tai toimintamallia.

Lisäksi ministeriön mielestä on aihetta olettaa, että hyljekarkottimien ääni kulkeutuu järviolosuhteissa erilailla kuin merellä. Pohjan muoto, jyrkät rannat ja kapeat salmet saattavat aiheuttaa kaikuefektin, jolloin ääni kulkeutuu tarkoitettua laajemmalle alueelle karkottaen saimaannorpat kauemmaksi, kuin on tarkoitus. Äänen vaikutuksista kaloihin ei myöskään ole tietoa.

Koska Haukivedellä olevat rysäpaikat sijaitsevat Linnansaaren kansallispuiston alueella, karkottimien testaus edellyttäisi poikkeamista myös kansallispuistoa koskevista määräyksistä.

Yhteenvedona ympäristöministeriö toteaa suhtautuvansa suurella varauksella luonnonsuojelulain edellyttämän poikkeusluvan myöntämiseen hakemuksen mukaiseen toimintaan.

ELINKEINO-, LIIKENNE- JA YMPÄRISTÖKESKUKSEN RATKAISU JA PERUSTELUT

Etelä-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus) ei myönnä lupaa häiritä norppaa hakemuksessa tarkoitettuun äänikarkottimien testaukseen Puruvedellä, Haukivedellä ja Paasivedellä. Paasiveden osalta hakemuksen liitekarttaan merkityt testauksessa mukana olevat rysien paikat sijaitsevat Kiteen kunnan puolella. Siltä osin poikkeusluvan käsittelevänä lupaviranomainen toimii Pohjois-Karjalan ELY-keskus.

Saimaannorppa on luokiteltu uusimmassa, vuonna 2015 valmistuneessa nisäkastyöryhmän tekemässä uhanalaistarkastelussa (Suomen nisäkkäiden uhanalaisuus 2015) erittäin uhanalaiseksi lajiksi (EN) ja säädetty luonnonsuojeluasetuksella erityisesti suojeltavaksi lajiksi (LsA 21 § ja 22 § liite 4). Se on luonnonsuojelulain 37 §:n ja 38 §:n mukaisesti rauhoitettu laji, joka kuuluu myös luontodirektiivin (92/43/ETY) liitteessä IV (a) mainittuihin lajeihin sekä saman direktiivin 1 artiklan tarkoittamiin ensisijaisesti suojeltaviin lajeihin, joiden suojelu on EU:n erityisvastuulla.

Luonnonsuojelulain 39 §:n mukaan kiellettyä on mm. rauhoitettuihin eläinlajeihin kuuluvien yksilöiden tahallinen häiritseminen. Luonnonsuojelulain 49 §:n 3 momentin mukaan alueellinen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi myöntää luvan poiketa luonnonsuojelulain 39 §:n kielloista Euroopan Unionin luontodirektiivin (92/43/ETY) 16 (1) artiklassa mainituilla perusteilla. Luontodirektiivin mukaan poikkeus voidaan myöntää mikäli seuraavat edellytykset täyttyvät:

- 1) muuta tyydyttävää ratkaisua ei ole,
- 2) poikkeus ei haittaa lajin kantojen suotuisan suojelun tason säilyttämistä niiden luontaisella levinneisyysalueella ja
- 3) jos kyse on jokin direktiivin artiklan 16 (1) perusteluista:
 - a) luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojeleminen ja luontotyyppien säilyttäminen;
 - b) erityisen merkittävien vahinkojen ehkäiseminen, jotka koskevat viljelmiä, karjankasvatusta, metsiä, kalataloutta sekä vesistöjä ja muuta omaisuutta;
 - c) kansanterveyttä ja yleistä turvallisuutta koskevat tai muut erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottavat syyt, mukaan lukien sosiaaliset ja taloudelliset syyt, sekä jos poikkeamisesta on ensisijaisen merkittävää hyötyä ympäristölle;

- d) näiden lajien tutkimus- ja koulutus-, uudelleensijoittamis- ja uudelleenistuttamistarkoitus, ja näiden tarkoitusten kannalta tarvittavat lisääntymistoimenpiteet, mukaan lukien kasvien keinotekoinen lisääminen;
- e) tarkoin valvotuissa oloissa valikoiden ja rajoitetusti tiettyjen liitteessä IV olevien lajien yksilöiden ottaminen ja hallussapito kansallisten toimivaltaisten viranomaisten määrittelemissä rajoissa.

Tässä tapauksessa luontodirektiivin 16 (1) artiklan edellytykset poikkeusluvan myöntämiselle eivät täyty seuraavilla perusteilla.

1) Muu tyydyttävä ratkaisu

Äänikarkottimia on käytetty aiemmin merialueilla, jotka hylkeiden elinympäristönä poikkeavat järvielinympäristöistä. Saimaalla kyseisiä testauksia ei ole tähän mennessä tehty, eikä tietoa äänikarkottimien vaikutuksista nimenomaan saimaannorppien käyttäytymiseen ole olemassa. Merialueilla mm. halleille ja kirjohylkeille tehdyssä karkotinkokeissa saatujen kokemusten perusteella on kuitenkin mahdollista tehdä johtopäätöksiä siitä, miten äänikarkottimet vaikuttavat norppien käyttäytymiseen kalanpyydysten lähellä. Lisäksi äänikarkotin ei ole ainoa mahdollinen keino ehkäistä norpasta kalastukselle aiheutuvia vaikutuksia. Ammattikalastajille mm. maksetaan korvauksia saaliinmenetyksistä.

2) Vaikutus saimaannorpan suojelun tasoon ja säilymiseen luontaisella esiintymisalueella

Saimaannorppa on erittäin uhanalainen eikä sen suojelun taso ole suotuisa. Saimaannorppakantaan kohdistuu edelleen monia uhkatekijöitä. Näistä syitä kaikissa hankkeissa, jotka saattavat vaikuttaa heikentävästi kannan tilaan, on toimittava varovaisuusperiaatteen mukaisesti.

Hyljekarkottimien testaamiseen liittyy monia tuntemattomia riskejä ja epävarmuustekijöitä. Poikkeuslupahakemuksessa ja lausunnoissa todetaan äänikarkottimien saattavan aiheuttaa pahimmillaan norppayksilöiden kuuroutumisen. Tutkimussuunnitelmassa tätä riskiä on pyritty minimoimaan, mutta sitä ei ole mahdollista kokonaan poistaa. Norpat viettävät suuren osan avovesiajasta vedessä, mikä merkitsee rysien läheisyydessä tapahtuvalle vedenalaiselle havainnoinnille suuria vaatimuksia. Testaus perustuu kameroiden ja ihmissilmän tekemiin havaintoihin hylkeiden liikkumisesta rysien lähellä. Kyseisillä menetelmillä tapahtuva tilanteen valvominen on vaikeaa, ja norppayksilöt saattavat olla jollakin hetkellä lähempänä valvottuja rysiä, kuin näköhavaintojen perusteella voitaisiin olettaa.

Kuulolla on saimaannorppayksilöille merkitystä erityisesti lisääntymis- ja imeytysaikana sekä vaarojen havaitsemisessa. Kuulon vaurioitumisella tai heikkenemisellä olisi siten merkittävät vaikutukset hyljekyksilöiden elinkykyyn ja li-

sääntymiseen. Jo pelkästään pitempiaikaisesta melulle altistumisesta aiheutuva stressi saattaa olla norppayksilöille haitallista. Pahimmillaan yksilöille aiheutuvat kuulovammat tai muut haitat saattaisivat vaikuttaa heikentävästi jopa lajin suojelutasoon. Mahdollisten kuulovaurioiden lisäksi laitteet saattavatkin häätää hyljeyksilöitä niille tärkeiltä alueilta.

3) Luontodirektiivin 16 (1) artiklan perusteiden täytyminen

EU:n luontodirektiivin artiklan 16 (1) mukaan jollei muuta tyydyttävää ratkaisua ole ja jollei poikkeus haittaa kyseisten lajien kantojen suotuisan suojelun tason säilyttämistä niiden luontaisella levinneisyysalueella, jäsenvaltiot voivat poiketa lajeja koskevista rauhoitussäännöksistä, mikäli jokin artiklassa mainituista kohdista (a-e) täyttyy.

Saimaannorppa aiheuttaa kalastukselle saaliinmenetyksiä, joista valtio on maksanut ammattikalastajille korvauksia esim. viime vuonna noin 80 000 €.

Poikkeusluvan myöntäminen edellyttäisi kaikkien artiklassa 16 mainitun kolmen perusteen täyttymistä. Koska poikkeusluvan edellytykset 1) tai 2) eivät ELY-keskuksen näkemyksen mukaan edellä esitetyin perustein täyty, ELY-keskus katsoo, että luvan myöntämisen edellytykset eivät täyty.

Sovelletut oikeusohjeet

Luonnonsuojelulaki (1096/96) 37 §, 38 §, 39 § ja 49 §

Luonnonsuojeluasetus (160/1997) 21 §, 22 §

Euroopan Neuvoston direktiivi luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta (92/43/ETY) artikla 16 (1), liite IV (a)

LISÄTIETOJA

Lisätietoja tästä päätöksestä antaa tarvittaessa Etelä-Savon ELY-keskuksessa luonnonsuojeluasiantuntija Arto Ustinov, puh. 0295 024 239 tai email:arto.ustinov@ely-keskus.fi.

MUUTOKSENHAKU Tähän päätökseen saa hakea muutosta valittamalla Itä-Suomen hallinto-oikeuteen. Valitusosoitus on liitteenä.

Ylijohtaja

Pekka Häkkinen

Luonnonsuojeluasiantuntija

Arto Ustinov

LIITE

Valitusosoitus

JAKELU

Päätös Hakijalle saantitodistuksella, suoritemaksutta

Tiedoksi **Päätösjäljennös**

Ympäristöministeriö, luontoympäristöosasto (sähköisesti)
Suomen ympäristökeskus (sähköisesti)
Metsähallitus Etelä-Suomen luontopalvelut (sähköisesti)
Itä-Suomen poliisilaitos, pääpoliisiasema Kuopio (sähköisesti)
Pohjois-Savon ELY-keskus, Antti Lammi (sähköisesti)
Pohjois-Karjalan ELY-keskus, Mika Pirinen (sähköisesti)
Kaakkois-Suomen ELY-keskus, Tuula Tanska (sähköisesti)
Rantasalmen kunta (sähköisesti)
Savonlinnan kaupunki (sähköisesti)
WWF Suomi (sähköisesti)
Etelä-Savon luonnonsuojelupiiri (kirjeellä)

VALITUSOSOITUS

MUUTOKSENHAKU

Valitusviranomainen

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätökseen tyytymätön saa hakea siihen muu-
tosta Itä-Suomen hallinto-oikeudelta kirjallisella valituksella.

Valitusaika

Valitus on toimitettava viimeistään 30 päivänä päätöksen tiedoksisaantipäivästä sitä päi-
vää lukuun ottamatta Itä-Suomen hallinto-oikeudelle.

Tiedoksisaantipäivän osoittaa tiedoksianto- tai saantitodistus. Milloin kysymyksessä on
sijaistiedoksianto, päätös katsotaan tiedoksi saaduksi, ellei muuta näytetä, kolmantena
päivänä tiedoksianto- tai saantitodistuksen osoittamasta päivästä. Milloin päätös on lähe-
tetty postitse saantitodistusta vaatimatta, päätös katsotaan tiedoksi saaduksi seitsemäntenä
päivänä päätökseen merkitystä postiin jättöpäivästä. Milloin kyseessä on yleistiedoksian-
to, päätös katsotaan tiedoksi saaduksi 7. päivänä päätöstä koskevan ilmoituksen julkaise-
misesta virallisessa lehdessä. Kuulutus on nähtävillä ilmoitustaululla 30 päivää julkipa-
nosta lukien. Virkakirjeen katsotaan tulleen viranomaisen tietoon saapumispäivänään.

Valituskirjelmä ja sen liitteet

Valituskirjeessä on ilmoitettava

- valittajan nimi, ammatti, postiosoite ja puhelinnumero
- päätös, johon haetaan muutosta
- muutos, joka elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätökseen vaaditaan
- muutosvaatimuksen perustelut.

Valituskirjelmä on valittajan tai valituskirjeen muun laatijan omakätisesti allekirjoitettava.
Jos ainoastaan laatija on allekirjoittanut valituskirjeen, siinä on mainittava myös laatijan
ammatti, asuinpaikka ja postiosoite.

Valituskirjeeseen on liitettävä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätös alkupe-
räisenä tai jäljennöksenä sekä saantitodistus tai muu selvitys tiedoksisaannista.

Valituksen toimittaminen

Omalla vastuulla valituskirjeen voi lähettää postitse tai lähetin välityksellä. Valituksen voi
toimittaa myös sähköisesti. Valituksen on oltava perillä valitusajan viimeisenä päivänä klo
16:15 mennessä, riippumatta siitä toimitetaanko valitus postitse vai sähköisesti.

Oikeudenkäyntimaksu

Muutoksenhakijalta peritään hallinto-oikeudessa oikeudenkäyntimaksu. Laissa
(701/1993) on erikseen säädetty eräistä tapauksista, joissa maksua ei peritä.

Itä-Suomen hallinto-oikeuden osoitetiedot

Postiosoite	PL 1744, 70101 Kuopio
Käyntiosoite	Puistokatu 29
Sähköposti	ita-suomi.hao@oikeus.fi
Puhelin	029 56 42500 (vaihe)
Telefax	029 56 42501

